

bilimname XXXIII, 2017/1, 145-148
Geliş Tarihi: 09.01.2017, Yayın Tarihi: 29.05.2017
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2017.22>

KİTAP TANITIMI

DİN SOSYOLOJİSİ NEDİR?

John BIRD

Çev.: Abdulvahap TAŞTAN & M. Derviş DERELİ

Lotus Yayınevi, Ekim 2015

Abdullah ÖZBOLAT^a

John Bird'ten Din Sosyolojisi Nedir? başlığıyla Abdulvahap Taştan ve M. Derviş Dereli tarafından dilimize çevrilen kitap, din sosyolojisi literatürünü zenginleştirmeye aday bir çalışma olarak üzerinde durulmayı hak ediyor. Çalışmanın en başında çevirenlerin kitabın önsözünde belirttiği gibi, kitap, din sosyolojisinin temel konularını hem bir ders kitabı niteliğinde ele almakta hem de derin bir bilgi, ifade ve analiz biçimlerine yer vermektedir.

Kitap, entelektüel çevrelere ve üniversite öğrencilerine yönelik bir tür din sosyolojisi el kitabı niteliği taşımaktadır.

Giriş dâhil toplamda 231 sayfadan oluşan çalışma, alanın klasik ve güncel konularını özlü ve sade bir anlatımla ele almaktadır. Alan yazında çeviri makale ve kitaplarda sıkça karşılaşılan kapalı anlatım "Din Sosyolojisi Nedir" kitabın için söz konusu olmadığı görülmektedir. Çeviri bir metin olmakla birlikte anlaşılabilirlik problemi yaşanmaması, çevirmenlerin çevirideki titizliğini göstermektedir.

Özellikle din-toplum ilişkileri ve etkileşimini eleştirel bir biçimde on bir bölümde ele alınmaktadır. Bölümler sırayla, Giriş: Din Sosyolojisi, Dini Tanımlama, Dini Ölçme, Dini Kuruluşlar, Yeni Dini Hareketler ve Yeniçağ

^a Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ozbolata@cu.edu.tr

Hareketleri, Dinde Bir Gerileme mi? Dinin Devam Eden Önemi, Din, Etnisite ve Etnik Kimlik, Cinsiyet ve Din, Din ve Sosyal Değişme, Din ve Postmodernite bölümlerinden oluşmaktadır.

Birinci bölümde din sosyolojisinin ne olduğu, din sosyologları'nın dine hangi açılardan ilgi duyduğu, dine sosyolojik bakış açısı ve bazı temel kavramlar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde sosyologların dini nasıl tanımladıkları konusu ele alınmaktadır, Dinin ne işe yaradığını ifade eden işlevsel tanımlar ve dinin ne olduğunu belirten özsel tanımlar olarak yaygınlık kazanan iki çeşit din tanımına yer verilmiştir. Bu tanımlar, sözgelimi insanların ne tür bir dindarlığa sahip olduklarını belirleyebilmede oldukça önemlidir.

Üçüncü bölümde dinin tanımı konusu, sosyologların dindarlık dedikleri dinî inanç ve pratiklerin nasıl ölçüleceği meselesi ile ilişkisi içinde incelenecektir. Sosyologlar dinî pratik ve dinî inanç-tan ölçme girişiminde bulunurlar. Fakat bu konu din sosyolojisi'nin çetrefilli bir konudur. Bu dinî pratik ve inançların ne ölçümü kolaydır ne de bunları kolayca yorumlayabilecek elverişli veriler mevcuttur.

Dördüncü bölümde insanların inançlarını yaşadıkları sosyal ku-rumlar olarak dinlerin nasıl örgütlendiği konusu ele alınacaktır. Bu bölümde dinî kuruluşların temel bir sosyolojik sınıflandırması; -kilise, sekt, mezhep ve kült- tartışılacak ve sözgelimi dinî sektlerin nasıl kiliseye ya da mezhebe dönüştükleri incelenecektir.

Beşinci bölümde sosyologların yeni dini hareketler (YDH) ve yeniçağ hareketleri (YÇH) olarak isimlendirdiği dinî kuruluşların sosyolojik analizleri geniş olarak irdelenecektir. YDH'ler 1970'lerde gelişen ve sektlere benzeyen hareketlerdir; YÇH'ler ise 1980 ve 90'larda yaygınlık kazanan ve bazı sosyologların "kültüsel ortam" (inançlar, pratikler ve toplumun büyük bir kısmına yayılmış ben-zeri kuruluşların ürünlerine işaret eden bir etiket) şeklinde isim-lendirdiği dönemin bir kısmını oluşturan unsurdur.

Altıncı ve yedinci bölümlerde sekülerleşme süreci ile ilgili sos-yolojik tartışmalar işlenmiştir. Her ne kadar pek çok kilisenin üye sayısındaki düşüşler bir kanıt olsa da, bu süreçte dinin bir gerileme kaydettiği fikrini sosyologların hepsi kabul etmemektedir.

Sekizinci bölümde İngiltere örneğinde dini çeşitlilik ve etnik azınlık gruplar için dini inanç ve pratiklerin önemi üzerine odaklanılmıştır.

Dokuzuncu bölümde din ile diğer sosyal farklılıklar, özellikle de cinsiyet farklılığı arasındaki bağlantılar soruşturulmakta, kadınlar için dinin sosyal önemine değinilmektedir.

Onuncu bölüm sosyologların tanımladıkları din ve toplumsal değişme süreçleri arasında ilişkilere ayrılmıştır. Bu bölümde özellikle Weber (ve takipçileri olan sosyolog ve tarihçiler) tarafından ortaya konan din ve modern, kapitalist toplumların gelişimi arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlukla durulmuştur.

On birinci bölümde postmodern toplum fikri ve dinin sosyolojik incelenmesindeki anlamlılığı; özellikle, kitle iletişim teknolojileri-nin önemi ve gittikçe artan inanç sistemlerindeki çeşitlilik konusu tartışılmıştır. Her bir bölümde, bazı araştırma soruları ve ev ödevi tipi inceleme önerileriyle birlikte özet sonuçlar da yer almaktadır.

Kitaptaki bölümlerin üç temel soruya odaklandığı belirtilmektedir (s. 16). Dini inanç ve pratiklerin sosyal rolleri ve etkileri nelerdir? Bir din sosyal olarak nasıl örgütlenir? Modern dünyada dinin görünümü ne olmaktadır? Din Sosyolojisi Nedir kitabının alanın konularına yönelik malumat/bilgi vermek yerine alanın problemlerine cevap vermek amacıyla yazıldığını söylemek kitaba hakkını teslim etmek olur.

Kitabın sonunda bir ek bölüm bulunmakta, bu ekte sosyologların belli başlı dünya dinleriyle ilgili hangi konuları incelemeyi ilginç buldukları sıralanmaktadır.

Kitaptaki bölümlerin başında ilgili bölümün "Anahtar terimleri" ve "Anahtar düşüncüler"inin yer alması, anlaşılabilirliğe katkı sağlamakta ve adeta bir "vitrin" işlevi görmektedir.

Kitapta İngiltere'ye ve Hıristiyanlığa özgü dini yaşayış, yeni dini hareketler ve kültürlerle ilgili çoğu gazetelerden olmak üzere yapılmış alıntılar, çeviri de yayınevinin izniyle medya kaynaklı alıntılara yer verilmemiş, ana metin çevrilerek okuyucuya sunulmuştur.

Giriş bölümünde, din sosyologları gerçekte neyi incelemelidir? Sorusu yöneltilmekte (bölümler, sorularla ilerlemekte, verilen cevaplar sistematik düşünceye hizmet etmektedir), "insanlar neye inanıyor, dini inançların içeriği; insanlar niçin inanıyor, dini inançların sebepleri; dinin sosyal örgütlenmesi, insanların dinlerini içinde yaşadıkları gruplar ve toplumda dini inançlar, pratikler ve örgütlenmelerin rolü şeklinde cevap verilmektedir (s. 10). Kitabın dilinin ve yaklaşımlarının "tarafsızlık" hassasiyetiyle kaleme alındığı anlaşılmaktadır (bkz. s. 11, 110, 112) Batı dışında, bir Doğu'nun olduğu ve kendine özgü tarihsel, toplumsal gerçekliklere sahip olduğu farklı

bölümlerde vurgulanmaktadır. Bu yaklaşıma örnek olarak şu satırlar verilebilir: "Din sosyologları hâlâ Hıristiyanlık, Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yönelik bu tarihi yanlılığın sonuçlarıyla baş etmek zorundalar. Geçmişte (ve zaman zaman günümüzde) sosyologlar Hıristiyanlığı aşına, bildik olanla ve diğer dinleri alışılmadık ve egzotik olmakla bir tutmuşlardır. Sözelimi bu kitap, okuyucularının inanç ve pratiklerine aşına olduğu varsayımı ile diğer dinlere karşı Hıristiyanlığa üstünlük verirse hatalı görülebilir; oysa bu kitapta diğer dinlerin inanç ve pratiklerinin de açıklanması gerektiği vurgulanmıştır" (s. 11).

Kitabın, yoğun dipnot ve akademik değerlendirmelere boğulmadan okunaklılığı amaçladığı kanaati oluşmaktadır. Her bölüm sonunda "Kaynaklar ve ileri okumalar" olarak bir bölüm açılması, okuyucu açısından sonraki okumalara teşvik edici niteliktedir. Kitap bölümler arası koordinasyonu canlı tutmak için bir konu diğer konulara atıfta bulunurken (bkz. 6. Bölüm, bkz. 9. Bölüm) şeklinde notlar ilave edilmiştir.

Kitabın özgün yanlarından birisi de, "uygulama etkinlikleri" (bkz. s. 20, 47, 48, 74, 115, vb.); "değerlendirme etkinliği" (bkz. s. 28, 40 vb.); araştırma etkinliği (bkz. s. 49, 105, 108, 141, 169, 210, 211 vb.); ödev önerisi (bkz. s.42, 60, 220 vb.); araştırma ve yorumlama etkinliği (bkz. s. 53,216 vb.) ve ayrıca "deneme sorusu" (bkz. s. 43, 61, 79, 122, 142, 220 vb.) şeklinde konularda ele alınan bilgilerin kalıcılığının artırılması amaçlanmıştır.

Kitabın ayırıcı yönlerinden birisi de, gündelik hayattan örneklerin başarılı bir biçimde metinde sergilenmesidir. Örneğin, s. 27'de "Futbol ve Din" konusunda metaforik bir yaklaşım sergilenmiştir. John Bird, din tanımlarını özsel ve işlevsel olarak incelerken, futbolun günümüz için meşru olsun ya da olmasın adeta "din gibi" ele alındığını belirtmektedir. Ona göre, bir futbol maçına gitme ile ilgili belirli şeyler, Durkheim'ın din tanımına oldukça yakındır. Ortak bir amaca sahip olan büyük insan kitleleri, takımın t-shirtleri, resimleri, bayrakları, takım lehine ve karşı takım aleyhine yapılan tezahüratlar, güçlü hisler vb. kutsal semboller olarak işlev görmektedir.

Kitap, din sosyolojisi konularının ustalıkla ele alındığı, işlendiği ve tartışma konusu yapıldığı bir metin izlemine vermektedir. Sosyoloji ve ilahiyat disiplinlerine ilgi duyanlar için olduğu kadar bu disiplinlere aşına olmayanlar için de yararlı olacağını düşünüyorum. Kanaatimce dilimize kazandırılması doğru ve yararlı bir tercihtir.

